

Bijlage VWO
2019

tijdvak 2

maatschappijwetenschappen (pilot)

Bronnenboekje

Opgave 1 Goud

tekst 1

Leven in Surinaamse goudvelden

In de goudvelden wonen en werken mensen uit verschillende culturen samen. Ver van de normen en regels uit de dorpen en de stad ontstaat er
5 een nieuwe maatschappelijke orde met nieuwe wetten en gedragscodes, die door de jaren heen tot stand gekomen zijn. Deze nieuwe, ongeschreven regels worden zelden
10 in twijfel getrokken en zorgen er juist voor dat conflicten over grond en andere middelen tot een minimum beperkt blijven.

Er zijn veel voorbeelden van
15 ongeschreven regels waar iedereen zich aan houdt. [Bepaalde] goudzoekers betalen bijvoorbeeld 10 procent van hun opbrengsten aan de lokale grondbezitter (...), hoewel

20 geen enkele wettelijke regeling hen verplicht dit te doen. (...) Hoewel de politie en andere autoriteiten in het bos grotendeels afwezig zijn, worden deze informele wetten zelden

25 geschonden.

[Econoom] De Soto spreekt in deze context van de 'goudzoekerswet' (2000). De Soto stelt dat informele eigendoms wetten, die binnen een
30 sociale groep ontstaan doordat men beperkte hulpbronnen moet delen, vaak zeer efficiënt zijn in het maximaliseren van (economische) voordelen en het minimaliseren van
35 conflict. Om economische groei te stimuleren moet de nationale wetgeving bestaande informele wetten incorporeren (...).

naar: CEDLA, 2009

tekst 2

Convenant Verantwoord Goud

De Nederlandse goudsector tekende gisteren een convenant. Ondertekenaars zijn onder andere producenten van elektronica en 5 sieraden, recyclers, de koepels van juweliers en goudsmeden, maar ook maatschappelijke organisaties als Unicef en Solidaridad. Minister Ploumen (Ontwikkelings- 10 samenwerking) nam het initiatief voor het convenant. Zij spreekt van een belangrijke dag en roept alle bedrijven in de Nederlandse goudsector op om zich bij het 15 convenant aan te sluiten. (...) Bij het winnen van goud komen mensenrechtenschendingen voor. Met name in de kleinschalige mijnbouw ontbreken wet- en 20 regelgeving. (...) Het winnen van goud is bovendien schadelijk voor het milieu en ongezond. Dagelijks worden er tien miljoen mensen in

goudmijnen blootgesteld aan kwik. In 25 zwakke staten worden met de goudwinning ook vaak milities en rebellengroeperingen gefinancierd. Het convenant, het eerste in de sector, wil daaraan een einde maken. 30 De ondertekenaars moeten met hun leveranciers rond de tafel gaan zitten. Deze moeten, onder andere met een certificaat, kunnen aantonen 35 manier is gewonnen. Dat maakt een einde aan de huidige praktijk, waarbij het vaak moeilijk is te achterhalen waar het goud vandaan komt en onder welke omstandigheden het 40 gewonnen is. (...) [De] ondertekenaars gaan proberen ook grote bedrijven als Apple en Siemens voor het probleem te interesseren, via internationale 45 netwerken als het Partnership for Responsible Minerals¹⁾.

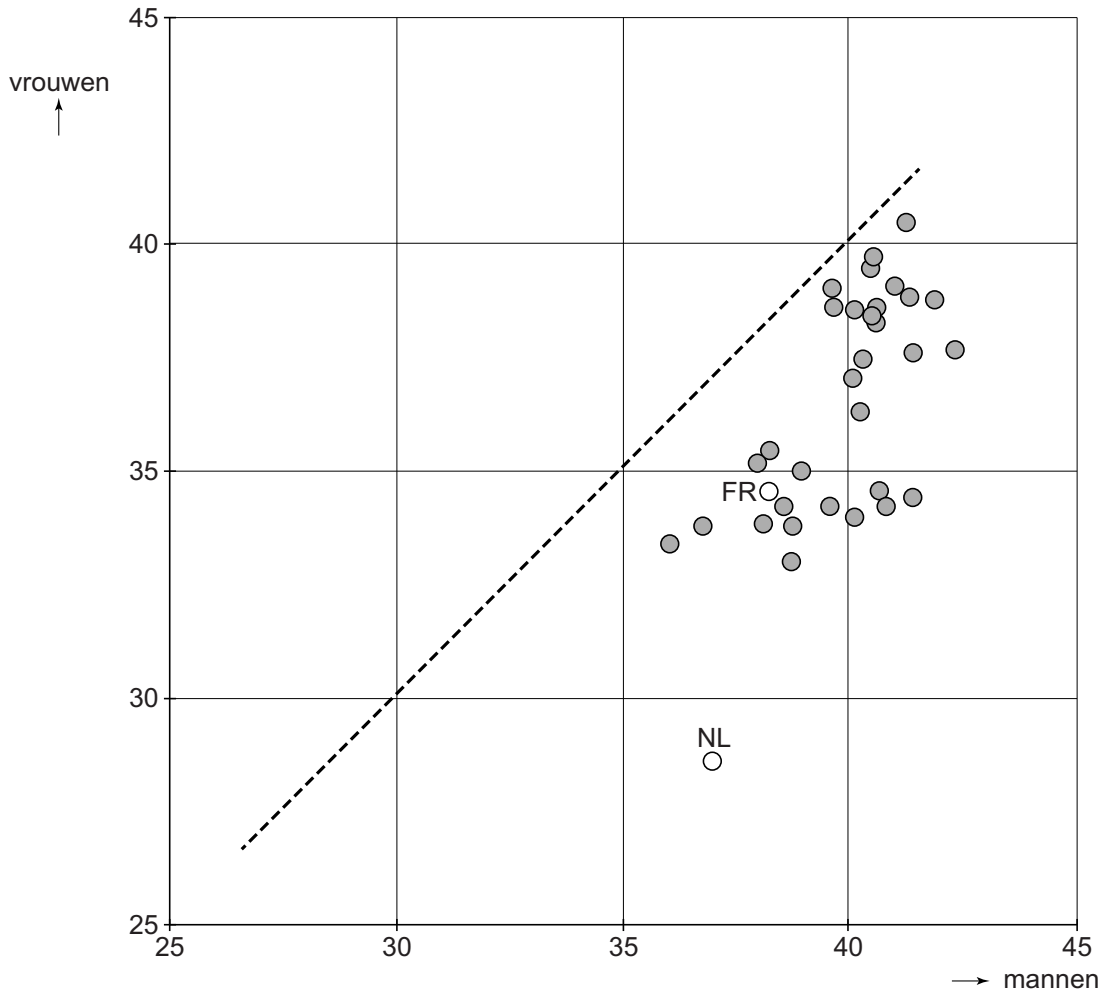
bron: Trouw, 2017

noot 1 Partnership for Responsible Minerals = een internationaal netwerk van bedrijven, organisaties en overheden – met onder meer Amerikaanse electronicabedrijven (zoals Apple en Siemens) en het ministerie van Buitenlandse Zaken van het Verenigd Koninkrijk – dat wil bijdragen aan betere sociale en economische voorwaarden voor mijnwerkers en lokale gemeenschappen van mijnwerkers

Opgave 2 Deeltijdklem

figuur 1

Arbeidsduur in uren per week van werkenden (20-35 jaar)¹⁾, naar geslacht en Europees land, 2015²⁾



noot 1 Gemiddelden zijn berekend voor vrouwen en mannen van 20 tot en met 35 jaar met betaald werk (ten minste 1 uur per week).

noot 2 Verschillen tussen vrouwen en mannen zijn voor alle landen significant ($p < 0,05$).

Toelichting

In figuur 1 wordt het aantal uren per week dat werkende mannen van 20 tot en met 35 jaar betaald werk hebben afgezet tegen het aantal uren per week dat werkende vrouwen van 20 tot en met 35 jaar betaald werk hebben, in Europese landen in 2015. Uit figuur 1 is af te lezen dat Franse werkende mannen 38 uur per week werken, terwijl Franse werkende vrouwen bijna 35 uur per week werken. Elk bolletje is een (ander) Europees land.

bron: SCP, 2018

tabel 1

Culturele dimensie van Hofstede, schaalscores Nederland en Frankrijk

	Nederland score 1-100	Frankrijk score 1-100
dimensie masculien versus feminien	14	43

Toelichting

Hoe hoger de score van het land, hoe meer masculien de cultuur van het land.

naar: christopherliechty.com

tekst 3

De dwang van de Nederlandse deeltijdcultuur

Op een Franse crèche heet de leidster een ‘éducatrice de jeunes enfants’¹⁾, bereidt een kok elke dag een driegangenlunch (...) en is een speciaal kantoortje ingericht voor een dokter (...). De kosten: ongeveer een tientje per dag, per kind. Een fractie van de kosten in Nederland. De Franse overheid financiert veruit het grootste deel van de kinderopvang. (...) [Kinderen] brengen er het grootste deel van hun week door: minder dan vijf dagen naar de crèche is in Frankrijk eerder uitzondering dan regel.

De meeste Nederlanders vinden dat maar niets: uit onderzoek van het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP, 2016) blijkt dat een minderheid van de Nederlanders het uitbesteden van de zorg voor hun jonge kinderen goed vindt, en ook dan hooguit voor een of twee dagen per week. En zo doen we het dan ook, want in Nederland is deeltijdwerken de norm. (...) Het deeltijdwerken zit er (...) diep ingesleten. Werkte een 35-jarige vrouw in 1985 gemiddeld 25 uur per week, in 2017 doet ze dat nog steeds. (...) Hoewel de afgelopen decennia het opleidingsniveau en de arbeidsparticipatie van vrouwen zijn gestegen, blijven Nederlanders “met twee maten meten”. [SCP-onderzoeker] Portegijs: “Voor een moeder vinden we één, twee of drie werkdagen ideaal, voor een vader vier of vijf dagen.”

bron: NRC Handelsblad, 2017

noot 1 éducatrice de jeunes enfants = opvoedster van jonge kinderen

Deeltijdklem

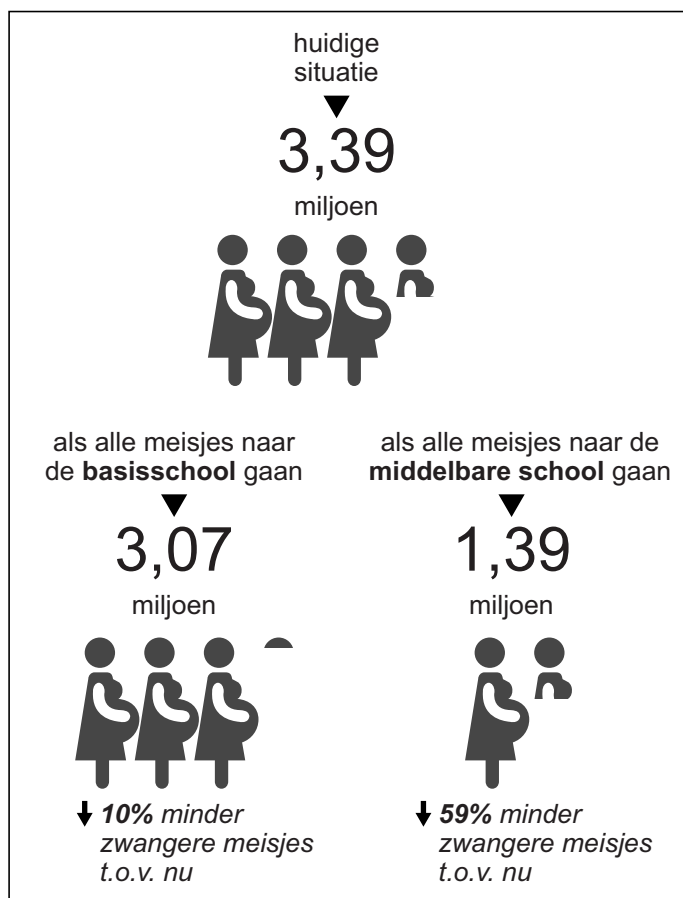
40 Juist omdat Nederlandse vrouwen tóch maar een paar dagen werken, hoeft de kinderopvang ook niet zo goed te zijn. De Nederlandse deeltijdcultuur is heel dwingend voor de manier waarop de kinderopvang is vormgegeven, zegt Janneke Plantenga, hoogleraar economie van de welvaartsstaat in Utrecht. De pedagogische kwaliteit is bij 45 86 procent van de crèches ‘matig’, blijkt uit kwaliteitsmetingen van het Nederlands Consortium Kinderopvang Onderzoek (NCKO). (...) De gemiddelde Nederlandse crèche is 55 wel veilig en gezellig, maar de toegevoegde waarde ervan is laag. (...) Een gevolg daarvan is wat Plantenga de ‘deeltijdklem’ noemt: Nederlandse ouders vinden het van 60 slecht ouderschap getuigen als ze hun kinderen vijf dagen per week naar de crèche zouden brengen, en dat is ook zo omdat de kwaliteit ervan niet zo goed is. En die kwaliteit 65 is niet goed omdat er zo massaal in deeltijd wordt gewerkt. (...)

Argumenten om het massale deeltijdwerken te bestrijden, zijn er genoeg[, zoals] financiële 70 afhankelijkheid (...) en gemiste carrièrekansen. Zo zitten er aanzienlijk minder vrouwen in de top van de Nederlandse beursgenoteerde bedrijven dan in de 75 Franse: nog geen 19 procent versus bijna 40 procent van de bestuurders en commissarissen is vrouw.

Opgave 3 Meisjes in sub-Sahara-Afrika

figuur 2

Tienerzwangerschappen van meisjes in o.a. sub-Sahara-Afrika, 2013



bron: Trouw, 2017

tekst 4

Niet meer naar school

In Kenia raakt een op de vijf meisjes in de leeftijdsgroep van vijftien tot negentien jaar zwanger. Het is de voornaamste reden om van school te
5 gaan. Puur uit financiële noodzaak. Het levensonderhoud van een baby en schoolgeld is voor veel Keniaanse families gewoonweg niet op te brengen. Terwijl de Keniaanse
10 overheid wel al meer dan twintig jaar speciaal beleid voert om

tienermoeders weer naar school te laten gaan. Zo kunnen ze geholpen worden om hun opleiding af te maken
15 op een andere school, om stigmatisering te voorkomen. (...) President John Magufuli van Tanzania zei eerder dit jaar dat meisjes die zwanger worden van
20 school moeten en niet meer terug mogen komen zolang hij president is. (...) "Ze hebben hun kans gehad."

bron: Trouw, 2017